խորհիցիք » ։ Զի եղիցիք ճշմարիտ որդիք Աստուծոյ և որդիք Ազգին, և երեւեսջիք իբրեւ լուսաւորք յաշխարհի 'ի մէջ ազգացն, շուրջ զձեօք բնակելոց ։ Աղօթս առնեմք հանապազ զի լցուսջիք զխնդութիւն մեր, լինելով համաշունչք և միախորհուրդք 'ի կամս Աստուծոյ և յիրաւունս արդարութեան ։ Այլ մանաւանդ՝ մի ինչ ըստ գրգռութեան, և մի ինչ ըստ սնապարծութեան, այլ խոնարհութեամբ զմիմեանս լաւ համարել քան զանձինս և միով հոգւով և միով շնչով նահատակիլ 'ի հաւատս Աւետարանին, 'ի շինութիւն Եկեղեցւոյ և Ազգին, 'ի յառաջադիմութիւն ներկայի և ապագային, 'ի պարծանս առաջնոցն և յօրինակ յետագայից, 'ի միաբանութիւն մարդկան և 'ի փառս և 'ի գովեստ Աստուծոյ, որոյ խաղաղութիւնն ցանկալի, որ 'ի վեր է քան զամենայն բանս և զխորհուրդս, պահեսցէ զսիրտս ձեր և զմիտս 'ի Քրիստոս Յիսուս 'ի Տէր մեր . ամէն ։

Տուեալ յամի Տեառն 1872 և 'ի 11 Փետրվար ամսոյ, յԱթոռական Աթոռն Ս. Յակոբեանց, յԵրուսաղէմ ։

ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌՈՂՋՈՒԹԵԱՆ

(Շարունակութիւն . տես թիւ 1 .)

ԳԼՈՒԽ Բ.

Բորբոք ստամոքսաց և աղեաց ։

Ամենայն բորբոք ստամոքսաց կամ աղեաց է յոյժ վտանգաւոր, որ և պահանջի փութով խնամ տանիլ առողջութեան, քանզի բազում անգամ վերջանան խոլխայթմամբ կամ տապականութեամբ 'ի չարաչար մահ ։

Պատճառք ։

Բորբոք ստամոքսաց յառաջ գայ յայնպիսի իրաց, յորոց պատճառի տապալական ջերմ 'ի ներքուստ, այսինքն 'ի ցուրտ և 'ի զովարար ըմպելեաց, յորժամ դեռ մարմինն 'ի սաստիկ կրթութենէ կամ 'ի ծանր վաստակոց երկար ձեմելոյ, վազելոյ, պարելոյ, և այլն, է կարի ջերմ և քրտնեալ, որով իսկոյն փակի ծակոտի մարմնոյն և խափանի արտաշնչութիւնն իսպառ ։ Նաև հնարէ այնց պատճառիլ 'ի կծուութենէ մաղձի, կամ 'ի կծու և 'ի գրգռիչ ուտելեաց, 'ի փոխողական, 'ի լուծիչ և 'ի թունաւոր դեղոց՝ հնարելոց 'ի սուտանուն բժշկաց, 'ի յետադարձմանէ յօդացաւութեան, 'ի սաստիկ ցրտութենէ, յանկարծ կեցութենէ և 'ի կարծր կամ յանմարսելի իրաց մնացեալ 'ի ստամոքսի, որպիսի են՝ ոսկր կամ կուտ պտղոյ, և այլն ։

digitised by A.R.A.R.@

Նշանք սոյն հիւանդութեան ։

Մխտացեալն 'ի սոյն հիւանդութիւն զգայ միշտ ցաւ և բորբոք 'ի ստամոքսն, ընդ նմին և անհնարին անհանգստութիւն և ճնշումն ։

Զարկ բազկացն է երբեմն թոյլ, երբեմն երագ և երբեմն լի և խիստ․ փսխումն կամ խառնակումն ստամոքսաց․ դժուարաշնչութիւն․ սառն և մածուցիկ քրտունք, նուաղութիւն, ուռումն ստամոքսաց, առ որ 'ի հպելն զգացեալ լինի անդուրժելի ցաւ․ և բռնական շարժումն մկանանց՝ են հետևանք սոյն հիւանդութեան ․

Այլ յորժամ հիւանդն զոր ինչ ուտէ և ըմպէ, փսխէ արտաքս, զգայ անհանգստութիւն, հեծկլտայ միշտ, ոտքն ուռին, զարկ շնչերակացն սաստկանայ, և որ աւելի սկսանի նուաղիլ, ահա հասեալ է վտանգն կենաց ․

Այն 'ի հաւաստի նշանաց վտանգի այսր հիւանդութեան է յորժամ հիւանդն ուտէ կամ ըմպէ ինչ, յատկապէս յորժամ իցեն այնք կարի սառն կամ կարի ջերմ, զգայ սաստիկ ցաւ ստամոքսի ։

Զգուշութիւն ․

Պարտ է հիւանդին ամենայն ըզգուշութեամբ 'ի բաց կալ յամենայն կծուական, ջերմարկնոյթ և գրգռիչ կերակրոց և ըմպելեաց ։

Այլ վասն նուաղութեան մի տացի երբէք զօրացուցիչ ըմպելի ինչ, ոպէս են օղի, գինի կամ այլ համեմեալ ջերմարկնոյթ ինչ․ և մի փոխողական դեղ, որ կարի վնասակար է, և գուցէ պատճառէ եւս երբեմն զմահ ․

Կերակուր նորա պարտ է լինել միշտ թեթև, նիհար, թոյլ, զովաբար և դիւրամարս․ բայց կարի սակաւ, և ոչ կարի սառն կամ կարի ջերմ․

Պատշաճ կերակուր այսպիսի հիւանդի պարտ է լինել փոխինդ, արարեալ 'ի մաքրեալ գարւոյ կամ ալեր վարսակի․ կամ սագու և արարուտ կաթամբ եփեալ, թեթև խորովեալ հաց և լուծեալ 'ի ջերմ ջուր կամ յորդանակ վառեկի, և մեղմ բանջարեղէնք՝ այսինքն ստեպղին, շողգամ, կաղամբ, փրփրեմ, շոմին և այլն, եփեալ կաթամբ առանց իւղոյ․ Իսկ ըմպելիք նորա պարտ է լինել մաքուր շիճուկ կաթին, եփուած արմաւոյ աղոխ․ սարսափիլոյ, կամ այլ կակղացուցիչ բանջարոց ․

Դեղ ․

Առէք տածումն 'ի վերայ ստամոքսաց զաղջ ջրով կամ եփուածով մեղմ գալարեաց յոյժ օգուտ տացէ․ այսինքն ընկղմեսցի կտոր մի ֆլանելոյ 'ի ջերմ ջուր կամ յեփուած գալարեաց, և դնիցի 'ի վերայ ստամոքսացն, զոր և 'ի բաց առնել պարտ է՝ յորժամ սկսանիցի սառիլ, որոց և չէ պարտ լինիլ կարի ջերմ և ոչ թողուլ իսպառ սառիլ․

Նոյնպէս և պարտ է զոտսն և ըզձեռսն դնել 'ի ջերմ ջուր, կամ ջերմ ջրով լուանալ, կամ ջերմացուցեալ կղմինդր, քար, աղիւս կամ խիւս բրնձի կամ գարւոյ կապել ընդ ներբանս ոտից․ որ ոչ սակաւ օգտէ սոյն հիւանդութեան ․

Իսկ ներքին դեղ միայն օգտաւէտ և բարեգոյնն է գրելն, արարեալ ջերմ ջրով, կամ խառնեալ 'ի նա երբեմն փոքր մի իւղ ձիթապտղոյ կամ մանանա և մեղր ․

digitised by A.R.A.R.@

ԳԼՈՒԽ Գ.

Աղջերամոլքն կամ ախտ փորքերանի.

Այս ամենայն ուրեք ծանուցեալ դժնդակ ախտ փորքերանի փութով զրաւէ զմարդ ի կենաց, եթէ ոչ ըստ ժամանակին և ըստ արժանւոյն ի կիր առնուցուն զպատշաճ միջոց բժշկութեան.

Պատճառ.

Այս մահաբեր ախտ պատճառի ի յորդութենէ ապականեալ և կծուեալ մաղձոյ, ի կերակրոց, որք դիւրաւ նեխին կամ թթուին ի ստամոքսի, հին և կծուեալ պանիր կամ կարագ, աղեալ կամ ծխեալ ապուխտ խոզի, երշիկ, նեխեալ ձուկն, քաղցրաւենիք, կարկանդակ, քաքար, շօթ, պան, յօրինեալ աղցան ի քացախոյ, ի ձուոյ և ձիթապտղոյ, վարունգ, սեխ, կեռաս և այլ խակ և հովարնոյթ պտուղք. Նաեւ երբեմն պատճառի ի ներգործութենէ սաստիկ լուծողական փսխողական և թունաւոր դեղոց. Նաև ի կարի սաստիկ վշտաց, և ի տարտամութենէ մտաց. յերկիւղէ և ի բարկութենէ, և այլն.

Նշանք այսր հիւանդութեան.

Այս ախտ իմանի այրեցութեամբ սրտի, թթուալի ձգտմամբ և փքախտութեամբ, հանդերձ ցաւով ստամոքսայ և փորոտեաց. Յուսկ ապա սկսանի լուծումն և փսխումն կանաչ, դեղին կամ գորշագոյն մաղձի, ընդ տարածման ստամոքսայ. ուստի հետևի խիստ ցաւ, սաստիկ ծարաւ, երագ և անհամեմատ զարկ բազկաց, ցրտութիւն ոտից և ձեռաց, կծկումն մկանանց. մածուցիկ և սառն քրտունք ընդ բոլոր մարմին հիւանդին.

Նշան մահուան այն հիւանդութեան է յորժամ հիւանդն ոչ կարէ միզել, զգայ սաստիկ բաղխումն սրտի, հեծկլտայ, նուաղի և ըմբռնի ի բռնական շարժումն մկանանց.

Օգնութիւն և դեղ.

Ի խափանել զհիմնաւորիչ պատճառ այսր հիւանդութեան՝ պարտ է նախ նըպաստել ի յառաջ վարել զլուծումն և զփսխումն՝ տալով հիւանդին ըմպել զլոյծ հեղուկս, այսինքն չեճուկ կաթին, ջերմ ջուր, ջուր փոխնդի, մակարդեալ կաթն, ընդ թթու կամ դառն կրաց կամ կարի թոյլ արգանակ վառեկի. և յայսմանէ զայն տացի յաճախ և սակաւ, որ առաւել յորդէ զփսխումն. Իսկ վասն լուծման որովայնի ի կիր առցի գրեխ ջերմ ջրով, արկեալ ի նա սակաւ ինչ աղ ժամն անգամ մի.

Զայսոսիկ առնելով ի քանի ժամս, ապա տացի հիւանդին ըմպել եփուած խորովեալ հացի կամ փոխնդի, առ յորդելոյ զփսխումն, զի եթէ այս ոչ օգնեսցէ, հարկ է տալ աղային ճալապ առ ժամն և դգալաչափ խառնեալ ի նա 10 կաթիլ լոդանիում, և այնչափ մինչև դադարեսցի փսխումն:

Չէ պարտ ջանալ առ ժամայն խափանել զփսխումն և զլուծումն, մինչև յորժամ հիւանդն սկսանի լքանիլ ի զօրութենէ, յայնժամ հարկ է ի կիր առնուլ զմերոյիշատակեալ ճալապն, յոր և կարէ խառնիլ զօրեղ գինի կամ ոգի գարխոնի և կամ այլ զօրացուցիչ դեղ ինչ.

Վասն այսր հիւանդութեան հնարեալ է ի բժշկաց խառնուրդ ինչ պատրաստեալ ի մի սրուակ եփեալ ջրոյ, երկու բաժակ ընտիր օղւոյ, 30 շիթ

digitised by A.R.A.R.@

օդւոյ պնդրմէնտի և 30 չիթ ևս լաւդանիում, յորմէ տալ հիւանդին առ խուրաքանչիւր կէս ժամն դրգալ մի փարատի.

Նաև պարտ է սակայ պահել զոտսն ՚ի ջերմ ջուր և ծածկել փլաննելով կամ աուեղինօք, տածել զստամոքսն փլաննելով թացեալ ՚ի ոգելից հեղուկս, որ ոչ սակաւ օգտէ սոյն հիւանդութեան.

Յորժամ սաստկութիւն հիւանդութեանն անցանէ, չէ պարտ հիւանդին առ ժամայն առնուլ զընթացս իւր առաջին առողջ կեցութեան. այլ պարտ է զգուշանալ, զի մի կրկնեսցի այն, վասնորոյ հարկ է նմա յութն կամ ՚ի տասն աւուրս շարունակ ՚ի կիր առնուլ յաւուրն երկիցս կամ երիցս անգամ 10 կամ 12 կաթիլս լաւդանիում, ընդ բաժակ մի ընտիր գինւոյ.

Իսկ կերակուր նորա լիցի միշտ անդարար, դիւրամարս և յոյժ սակաւ. և առցէ յամենայն առաւօտ չափաւոր կրթութիւն հանդարտ քայլմամբ ՚ի բաց օդի.

Այլ վասն նուազութեան աղեաց և ստամոքսայ՝ բարւոք է հիւանդին յաւուրս ինչ առնուլ զառն դեղորայս ինչ ընդ գինւոյ, կամ զօրացուցեալ զայն ոգւով արջասպի, այսինքն վիտրիոլայ.

ԳԼՈՒԽ Դ.

Աղօտութիւն ախորժակի.

Այս պակասութիւն յառաջ գայ ՚ի խառնակեալ կամ յաղտեղի ստամոքսայ, յանմարսութենէ կերակրոց, ՚ի պակասութենէ ազատ շնչման օդոյ և պատշաճ կրթութեան.

Նաև ՚ի տրտմութենէ, յերկիւղէ, յանձկութենէ սրտի, ՚ի վշտաց և ՚ի թաղձութենէ մտաց. Նոյն և ՚ի գեր արգանակէ, ՚ի պարարտ մսոյ, կամ ՚ի դժուարամարս կերակրոց.

Երբեմն ևս ՚ի կիրառութենէ յաճախ ոգելից և զօրաւոր ըմպելեաց, կամ թէյի, սուրճի, ծխախոտի, ափիոնի և այլն.

Վշտացեալն այսու հիւանդութեամբ որչափ և հնար է պարտ է ընտրել զբնակութիւն իւր չոր և օդաւոր տեղի, և յամենայն աւուր առնել զկանոնաւոր կրթութիւնս ձեմելով, կամ հեծանելով ՚ի ձի. Կամ եթէ հնար է նմա՝ երթալ ՚ի ճանապարհորդութիւն ծովու կամ ՚ի ցամաքի.

Նաև պարտ է նմա գլխաւորապէս փոյթ տանիլ ՚ի բաց վարել յինքենէ խսպառ զտրտմութիւն, զերկիւղ և զթաղձութիւն մտաց, պահելով զինքն միշտ անդորր, խաղաղ և ուրախ. Նա զգուշասցի իսկ ՚ի սաստիկ ցրտութենէ, ՚ի ջերմութենէ և ՚ի վաստակոց։

Կերակուր նորա պարտ է լինիլ թեթև, դիւրամարս և փոքրաքանակ. չիք այլ պատշաճ կերակուր վասն այսր հիւանդութեան, բայց միայն սագու, արարուտ, որիզ և մեղմ դալարիք եփեալ կաթամբ. Նոյնպէս ըմպելիք նորա միայն մաքուր և ցուրտ ջուր.

Դեղ.

Վասն ախորժակի և մարսողութեան չիք այլ ընտրագոյն դեղ քան զդեղ արջասպի, այսինքն էլէքսիր վիտրիոլայ, յորմէ 20 կամ 30 կաթիլս խառնեալ ընդ բաժակ մի գինւոյ կամ ջրոյ՝ առցի յաւուրն երկիցս կամ երիցս անգամ. Նաև կարէ առնուլ ստամոքսային ծանուցեալ զառն դե-

digitised by A.R.A.R.@

զորայս ընդ ջրոյ կամ ընդ գինւոյ։

Իսկ եթէ այս հիւանդութեան հետեւեսցի կորդութիւն որովայնի, կարէ յամենայն առաւօտ 'ի յառնելն 'ի քնոյ առատօրէն առնուլ ըմպանակ մի հում կաթն կովու եւ առժամայն երթալ 'ի շրջել, որ մեծ օգուտ ընծայէ այս պակասութեան։

Իսկ 'ի գլուխ ամենայնի՝ փոփոխութիւն բարեխառն օդոյ կանոնաւոր անխառն եւ թեթեւ կերակուր, պատշաճ կրթութիւն, ուրախ ընկերակցութիւն եւ զուարճալի զբօսանք են գերընտիր դեղ վնասեալ մարսողութեան եւ կարօտութեան ստամոքսի։

ԳԼՈՒԽ Ե․

Ախտ Լուծից կամ որովայնալուծութեան։

Յաղագս բազում պատճառաց այս ախտ ոչ համարի իսկապէս հիւանդութիւն ինչ, այլ միայն առողջարար արտաթորումն։ Վասն որոյ չէ պարտ արգելուլ զայն, բայց միայն յորժամ կարի երկարի այն, կամ սկսանի ախտացեալն նուաղիլ։

Զի որովհետեւ երբեմն պատահի ոմանց այս հիւանդութիւն, ոչ զանց արասցուք 'ի նշանակել աստ զկարի համառօտ պատճառս սոյն հիւանդութեան, ընդ նմին եւ զպատշաճ եղանակն վարելոյ զայն։ Զի յորժամ այս որովայնալուծութիւն պատճառի 'ի ցրտութենէ, կամ 'ի յարգելմանէ արտաշնչութեան, պարտ է հիւանդին պահել զանձն ջերմ եւ ըմպել թեթեւալոյծ հեղուկս, այսինքն կամոմիլ եւ զայլ այսպիսիս։ Զոտսն եւ զսրունս ստէպ դնել 'ի գաղջ ջուր, ագանել կից մորթոյ զֆլանէլս, եւ 'ի կիր առնուլ զամենայն միջոցս 'ի կազդուրել զարտաշնչութիւն մարմնոյն։

Իսկ յորժամ որովայնալուծութիւնն պատճառի 'ի չուայտութենէ կամ 'ի խճողմանէ ստամոքսաց, պարտ է տալ հիւանդին փսխողական դեղս. զի փսխումն ոչ միայն մաքրէ զստամոքսն, այլ եւ 'ի դուրս վարէ զվնասակար կղկղանս. ուստի տալ նմա կէս դրամ փոշի իպեկակուանայ բաւական է. եւ զկնի մի կամ երկու աւուրց հարկ է տալ հիւանդին սակաւ ինչ րուբարբ՝ խաշնդեղ, որ եթէ դեռ տեւէ, պարտ է կրկնել զերկոսին դեղն եւս։

Կերակուր նորա պարտ է լինիլ թեթեւ, դիւրամարս եւ փոքր, այսինքն սագու, արարուտ եւ մեղմ դալարիք եփեալ կաթամբ եւ խիւս որիզոյ. իսկ ըմպելիք նորա եփեալ գարեջուր, շիճուկ կաթին, թոյլ ջուր փոխնդի, մաքուր ցուրտ ջուր, եւ այլն։

Զի եթէ որովայնալուծութիւնն պատճառեսցի 'ի խափանեալ ինչ սովորական արտաթորմանէ, պարտ է արիւն առնուլ, կամ ջանալ 'ի կիր առնուլ զամենայն միջոցս դարձուցանել անդրէն 'ի սովորական արտաթորումն, եթէ լիցի այն թութք եւ եթէ դաշտան, յայլ ինչ, զի կեանք հիւանդին կախի զնմանէ։

Կանոնաւոր կամ սովորական որովայնալուծութիւնն, որ ոմանց սովոր է յաւուրն երկիցս կամ երիցս, չէ պարտ բնաւ արգելուլ. գոլով այնր ձիգն բնութեան 'ի բաց վարել զվնասակար թարախս մարմնոյ, զոր 'ի խափանելն՝ գուցէ պատճառեսցէ զայլ մահառիթ հիւանդութիւն։

Որովայնալուծութիւնն պատճառեալ 'ի սաստիկ վշտաց կամ 'ի տարտամութենէ թաղծեալ մտաց, զգուշասցի տալ հիւանդին լուծողական կամ փսխողական դեղս, այլ պատշաճ դեղ այսպիսի հիւանդութեանն է լաւ-

digitised by A.R.A.R.@

գանիում, յորմէ պարտ է հիւանդին առնուլ 10 կամ 12 կաթիլս ընդ վարբերեան թէյ յուրմն կամ 'ի տասն ժամս անգամ մի, և պահել զինքն միշտ խաղաղ և անդորր մտոք, մտանել միշտ յուրախ միաբանութիւնս և զբօսնուլ 'ի պէսպէս զուարճալի խաղս և 'ի տեսարանս։

Իսկ յորժամ որովայնալուծութիւնն պատճառի 'ի կծու կամ յապականեալ իրաց, պարտ է տալ հիւանդին ըմպել զլուծողական հեղուկս ընդ գերարգանակի, որ պատճառեսցէ լուծումն և փսխումն։ Իսկ եթէ հիւանդն զգայ զլորբոքումն աղեաց, պարտ է արիւն առնուլ, և տալ նմա ըմպել զքանի մի շիշ լաւդանիում ընդ թոյլ հեղուկաց։

Ալ յորժամ որովայնալուծութիւնն պատճառի 'ի յօդացաւութենէ, պարտ է տալ հիւանդին թեթեւ բուբարբ և այլ մեղմ դեղ ինչ, և ջանալ քրտնեցուցանել զնա ջերմ հեղուկաւ, և կամ տալ նմա զքանի մի շիթս լաւդանիում ընդ բաժակ մի գինւոյ։

Որովայնալուծութիւնն պատճառեալ 'ի ճճեաց, որ իմանի 'ի մաղասային լուծմանց, դեղ որոյ է փոշի որդանց, այսինքն՝ վերմ պուդր, և ապա թեթեւ լուծողական, այսինքն բուբարբ և կամոմէլ, կամ կաստրայլ։

Որովայնալուծութիւնն պատճառեալ 'ի վատ ջրոյ, պարտ է առ ժամայն փոխել զջուրն, կամ որ և իցէ 'ի ջրոցաւ բարեխառնել զայն։

Որովայնալուծութիւնն պատճառեալ 'ի նուազութենէ ստամքսաց հարկ է տալ հիւանդին զդառն դեղոցայս ընդ սպիտակ գինւոյ, կամ նախ քան զճաշելն ըմպել զբաժակ մի պօռտս կամ ընտիր կարմիր գինի։

Որովայնալուծութիւնն յորմէ և պատճառեալ իցէ, յորժամ հարկաւորի 'ի խափանել, պարտ է ուտելիք հիւանդին լինել որիզ եփեալ կաթամբ և ցանեալ 'ի վերայ նորա փոքր ինչ ծեծեալ կինամոն, մածոյծ որիզոյ ընդ փոքր ինչ շաքարի, սագու եփեալ ընդ պօրտս գինւոյ, թոյլ արարուստ, և ապա խորովեալ միս վառեկի կամ գադան։ Իմպելիք նորա պարտ է լինիլ թոյլ ջուր փոխնդի, կամ խորովեալ հացի, ջուր եփեալ գարւոյ կամ որիզոյ, թոյլ արգանակ նիհար մսոյ, և այլն։ Իսկ նա, որ 'ի սեփական նուազութենէ և կամ 'ի կարի գրգռմանէ աղեաց ընդունակ է միշտ այսմ հիւանդութեան, հարկ է նմա կեալ չափաւորկամ ժուժկալութեամբ կերակրոց և ըմպելեաց, 'ի բաց կալ 'ի խակ պտղոց, 'ի դժուարամսրս, աղեալ և ծխեալ մսոց և ձկանց, և այլն։

Նոյնպէս զգուշանալ պարտ է 'ի ցրտութենէ և յայնմ ամենայնէ, որ արգելուլ կարէ զարտաշնչութիւն մարմնոյ, ուստի հարկ է նմա ագանել միշտ զգիլանէլս 'ի ներքոյ շապկի։

Նոսեւ հսկել պարտ է ընդդէմ սաստիկ վշտաց, տարտամութեան մտաց, երկիւղի, բարկութեան, որք կարի վնասակար են այսպիսի հիւանդութեան։

ԳԼՈՒԽ Զ.

Խէճ կամ ֆար յերիկամունս կամ յերիկամունս։

Յորժամ մանր քարինք զետեղեալ իցեն յերիկամունս, որք և երբեմն արձակին միզելով, իմանի՝ զի հիւանդն վշտանայ 'ի խճէ երիկամանց։ բայց և է զի յայսց քարանց մին մնայ 'ի փամփշտի առ ժամանակ մի, որ

digitised by A.R.A.R.@

կուտակեալ ընդ այլ նոր թարախից՝ այնչափ մեծանայ, որոյ անցանել ընդ միզին՝ անհնար լինի, ապա խմանի. զի հիւանդն մշտանայ 'ի քարէ փամփշտի ։

Պատճառ ։

Նոր է այսր ախտից պատճառիլ 'ի զեղխ կեցութենէ, 'ի յըմպելոյ զօրաւոր և պնդացուցիչ ըմպելիս, 'ի նստողական կենաց, 'ի ննջելոյ միշտ 'ի կարի ջերմ և փափուկ անկողինս և այն միշտ 'ի վերայ թիկանց, յըմպելոյ զջուր խառն ընդ հողային կամ քարային նիւթոց, 'ի պնդիչ կամ քամոտ բնութեամբ կերակրոց, և այլն ։ Նաև յառաջ գայ 'ի ժառանգական տրամադրութենէ, կամ 'ի զեղխ կեցութենէ ծնողաց, 'ի սաստիկ յօդացաւութենէ և յախտէ պատճառեալ 'ի հարբուղէ ։

Նշանք այսր հիւանդութեան ։

Մանր քարինք կամ խիճք յերիկամունս պատճառեն սաստիկ ցաւ ազդեր, հիւանդութիւն և երբեմն արիւնախառն միզումն ։ Իսկ յորժամ յայսոցիկ քարանց մին իջեալ 'ի միզանցսն և գոլով այնր կարի մեծ ընդ միզելն վարիլ արտաքս, ապա 'ի վեր յիշատակեալ նշանքն սաստկանան, զի ցաւն տարածի 'ի փամփշտին, 'ի զիստն և 'ի բարձ ոտից, թմրի մշտացեալ տեղին, ամորձիքն քարշին 'ի վեր և արգելու միզումն ։

Քար 'ի փամփշտի յայտ գայ 'ի ցաւոցն յառաջ կամ յետ միզելոյն. 'ի միզելն՝ է որ կաթելով, է որ արձակ և է որ երբեմն յանկարծ կ'ասի. 'ի շարժիլն, 'ի հեծանիլն 'ի ձի, կամ յելանելն 'ի կառս զգայ հիւանդն սաստիկ ցաւ, գոյն միզին լինի սպիտակ խառն ընդ թանձր և գարշահոտ աղտեղութեան ։

(Շարունակութիւն)

ՔԱՂՈՒԱԾ ՃԱՌԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՏՕՔՏՈՐ ՄՕՐԹՄԱՆԻ

(Տես Մասիս Թիւ 1196 ։)

1827 թուականին Շուլց Գերմանացի հնագէտը Հայաստան ճամբորդութեան ելաւ հոն տեղի հնութիւնները հետազօտելու դիտմամբ ։ Վան քաղաքը իր հնութեամբը Շուլցին ուշադրութիւնը գրաւեց, յիրաւի 42 հատ սեպաձև արձանագրութիւն գտաւ հոն ու մեծաւ ուշադրութեամբ գաղափարեց զանոնք. իրմէ ետքը շատ ուրիշ հնագէտներ ալ գընացին ու դեռ ուրիշ յիշատակարաններ ալ գտան, որով ընդ ամէնն եղաւ 50 հատ ։

Բայց և ոչ մէկը կրցաւ անոնց իմաստը հասկնալ, վասն զի ամէնքն ալ Բաբելական գրութեան համեմատ կը ջանային լուծել զանոնք, ու բան մը չըհասկնալով թողուցին՝ կարծելով թէ անծանօթ լեզու մի է այս միայն Հինքս անգղիացին "ատէ" բառը գտաւ որ հայերէն "ասէ" բառին կը համապատասխանէ. բայց անկէց առաջ չկրցաւ երթալ ։

Տ. Մօրթման իմաստասիրելով թէ՝ այս արձանագրութիւնները հայերէն կրնան ըլլալ, այս ենթադրութեամբ հայ լեզուն սորվեցաւ ու մէկէն մեծ օգնութիւն մը գտաւ արձանագրութեանց իմաստը գուշակելու ։ Յետոյ

digitised by A.R.A.R.@